

Phố Phường Hà Nội

Phố Lò Rèn (Rue des Forgerons)

Phố nằm trên đất của thôn Tân Khai xưa, nhưng dân nghề thì từ làng Canh (Hoè Thị, Từ Liêm) đến hành nghề như họ đã đi khắp các nơi khác giúp sản xuất và sửa chữa các nông cụ hay vật dụng sinh hoạt bằng sắt nên có thời nó còn được gọi là **Phố Hàng Bừa** (vì bán nhiều rặng bừa).

Gần sông Tô Lịch nên sau khi con sông này bị lấp, đất làng được sắp xếp thành phố xá, cư dân đông dần, có cả người từ làng Hà Từ (Sơn Tây) lên mở lò. Gặp lúc cầu Doumer (Long Biên) xây dựng, vật liệu cũng như công nghệ chế tác sắt thép được phổ biến, việc tán đinh bu-lông trên thân cầu đào tạo được nhiều nhân lực bản địa nên nghề rèn có phần phát đạt.

Các công trình xây dựng bắt đầu sử dụng nhiều sắt thép như làm cửa, chấn song hay các hoa văn trên ban công... đã kéo theo cả nghề rèn cùng nghề buôn vật liệu và vật dụng sắt thép phát đạt. Vì thế những phố kề cận với Phố Lò Rèn có nhiều nhà mở **cửa hàng buôn bán đồ sắt**.

Bể rèn

Phố Lò Rèn

Phố Hàng Mắm (Rue de la Saumure)

Phố Hàng Mắm là cửa ngõ từ các vịnh chài từ sông Hồng đem các loại mắm vào qua cửa ô Ưu Nghĩa để vào phố Hàng Bạc và "36 phố phường".

Có lẽ vì đặc trưng của mắm là vị ngon những hương vị khó chịu nên nó dừng lại thành một phố chuyên bán loại đặc sản này.

Năm 1884, bác sĩ Hocquard mô tả: "Cửa hàng bán mắm, vệt ướp, cá khô treo trên trần nhà. Mùi nước mắm, mắm tôm nồng nặc"; thì 50 năm sau, năm 1934 Bonifaci mô tả: "Phố Hàng Mắm bốc mùi khó chịu, trong nhà bán tôm cá khô."

Phố Hàng Mắm (Rue de la Saumure).

Tấm bưu ảnh ghi chú là Hàng Mắm nhưng thực ra là đoạn phố cuối hàng Bạc.

Cửa hàng mắm xen lẫn cửa hàng bán vaj sành, tiêu sành, bia đá, đá kê chân cột, đá mài, đá bọt... Cửa hàng nào đằng trước cũng treo một lồng chim họa mi”.

Đến nay, người bán mắm chuyển hết vào chợ Hàng Bè, tên phố vẫn còn nhưng vẫn giữ những mặt hàng chế tác từ đá mà chủ yếu là bia mộ, tiêu sành như Bonifaci miêu tả cách đây đã hơn bảy thập kỷ.

Phố Hàng Đồng (Rue du Cuivre)

Xưa kia có phố Hàng Chén (Rue des Tasses), về sau bị ngắt ra làm 2, đất thôn Đông Thành (cũ) thành Hàng Bát Sứ; đất thôn Yên Phú (cũ) thành phố Hàng Đồng. Tên gọi như thế có thể vì dân gốc làng Cầu Nôm kéo ra đây làm nghề bán đồ đồng.

Vật dụng bằng đồng như đỉnh hay chân nến cùng các đồ tế tự bằng đồng, chậu thau, ống nhỏ và nhất là nồi đồng, chảo đồng và mâm đồng là những đồ gia dụng của những gia đình khá giả. Các cửa hàng ở phố chỉ bày bán sản phẩm và thu mua đồ đồng cũ (vì thế có nghề “đồng nát”), còn việc chế tác tại các lò đồng ở nhiều vùng khác nhau. Hình ảnh cô hàng “đồng nát” đang cùng chủ hiệu lựa các món đồ cũ ngay tại cửa hàng thật sinh động.

Phố hàng đồng

Cô hàng đồng nát.

Phố Hàng Thiếc (Rue des Ferblantiers)

Một con phố không dài, kiến trúc cổ điển, dân ta gọi là Hàng Thiếc để nói đến một loại vật liệu bằng kim loại thời đó là mối mề. Thiếc dùng để đúc một số vật dụng như chân đèn, cây nến, lư hương... những chủ yếu là dùng để hàn ghép các đồ làm bằng kim loại khác. Vì thế Tây gọi phố này là “**phố làm hàng sắt Tây**” (Rue des Ferblantiers) ...

Ở đây người ta sử dụng nhiều phế liệu chủ yếu là các loại thùng đựng dầu hoả để làm thành các vật dụng như chậu, thùng gánh nước... Đặc biệt là những đồ chơi trẻ em trong ngày Tết Trung thu hấp dẫn thế hệ trẻ xưa bởi những thiết kế khéo léo làm cho đồ chơi cử động, ví như con thỏ đánh trống, con bướm vỗ cánh, tàu thủy chạy bắc dầu hoả...

Ban đầu dân ở đây đa phần là từ Hoài Đức (Hà Đông) ra lập nghiệp, về sau nó càng phát triển nên có thêm nhiều nghề khác và sản phẩm ngày càng đa dạng theo nhu cầu của đời sống luôn thay đổi.

Đường phố Hàng Thiếc xưa.

Sản phẩm và đồ chơi trẻ em

Phố Hàng Gai

Cái tên một thứ sản phẩm không mấy giá trị mặc dù rất thông dụng là sợi gai được bện làm thành rổ đan thành võng hay các loại bị... có lẽ là dĩ vãng của một thời xa xưa, cũng vì thế dân gian còn gọi là "Phố Hàng Thùng".

Quả thật, cái tên gọi ấy không tương xứng với một đoạn đường phố vốn là đất của hai phường Đông Hà và Cổ Vũ thuộc Tổng Tiên Túc, huyện Thọ Xương, đi thẳng từ Hồ Gươm qua Hàng Bông vào khu Cửa Nam của Kinh thành xưa mà sau này, người Pháp thiết lập một tuyến đường xe điện đi dọc phố này.

Phố Hàng Gai lại gần ngôi đền thờ việc học (Ngọc Sơn), khiến cho từ lâu phố này gắn với sách vở, giấy bút cho các nho sinh, các cửa hiệu khắc mộc bản và in sách nổi tiếng cho các nho gia qua lại mua hoặc đổi sách nát lấy sách mới.

Vì thế, thời Tây chiếm, Công sứ Bonnal đã chọn một ngôi nhà đẹp ở phố này làm trụ sở xếp gần nhà Tổng đốc và nhiều nhân vật trí thức danh giá khác của Hà Thành cư ngụ tại đây.

Chính Hàng Gai chứ không phải Hàng Mã là nơi bán các đồ chơi của trẻ con làm bằng giấy, trong đó có "ông tiến sĩ giấy" nổi tiếng vào dịp Tết Trung Thu.

Phố Hàng Nón (Rue des Chapeaux)

Hàng Nón xưa không dài như bây giờ, chỉ là đoạn giữa Hàng Thiếc và Hàng Điều chuyên bán các thức đội truyền thống, khung bằng cật tre lợp những loại lá đã được phơi khô gọi chung là nón và nếu nhìn kỹ trong ảnh còn thấy bán cả áo tơ.

Có nhiều loại nón: đàn ông có nón dứa, nón lông, có cái còn gắn chóp bạc, sự sãi có nón tu lờ... Còn với giới nữ thì chiếc nón còn là một thứ trang phục tạo nên nét duyên dáng rất đặc trưng cho giới tính.

Tuy nhiên, cùng với thời gian và những đổi thay của lối sống đô thị, dần ông dần ít sử dụng để được thay bằng chiếc ô lục soạn hoặc chấp nhận Âu phục với các loại mũ trên đầu. Tên phố Tây gọi là "Rue des Chapeaux" cho dù tại đây không thấy sản xuất hay bán các thức đội tân thời.

Ở chốn thị thành, chiếc nón quai thao rất đặc trưng cũng mất dần. Chỉ còn chiếc nón hình chóp còn dùng vì công dụng khó thay thế của nó khi phải đi lại ngoài trời.

Tranh Hàng Trống

Ở vùng đồng bằng Bắc Bộ, quanh Thăng Long - Hà Nội có mấy làng nghề chuyên vẽ tranh: làng Đông Hồ ở Thuận Thành, Kinh Bắc, và làng Vân Hoàng, Hoài Đức (Hà Đông). Nhưng ngay giữa lòng Hà Nội, dân làng Tự Thập có nghề vẽ tranh riêng và mở cửa hàng ở phố Hàng Trống. Do vậy, người ta gọi đó là dòng tranh "Hàng Trống".

Có không ít sự giống nhau của các dòng tranh khác nhau này, ví như cùng sử dụng bản khắc gỗ, rồi bôi màu. Nhưng chỉ thoạt nhìn vào tranh đủ thấy tranh Hàng Trống tỏ ra cầu kỳ hơn về đường nét và màu sắc, để tài lại đa dạng hơn, đơn giản vì thị hiếu của dân ở thị thành khác với thôn quê.

Phố Hàng Trống lại có nhiều nghề đều đòi hỏi yếu tố tạo hình và dùng sắc màu. Ví như nghề thêu phải vẽ mẫu và phối màu, nghề làm trống cũng phải sơn vẽ lên thân trống. Tranh Hàng Trống ngoài dùng để trang trí ngày Tết còn để thờ nên càng đòi hỏi tính chuyên nghiệp hơn cách làm tranh ở làng quê. Bây giờ thì phố Hàng Trống chẳng còn dấu vết gì về nghề vẽ này, họa chẳng chỉ còn trong các bộ sưu tập và bảo tàng, trong khi tranh Làng Hồ còn duy trì được.

Như thế phải chăng đô thị ít khả năng bảo tồn truyền thống hơn làng quê?

FNP FNP

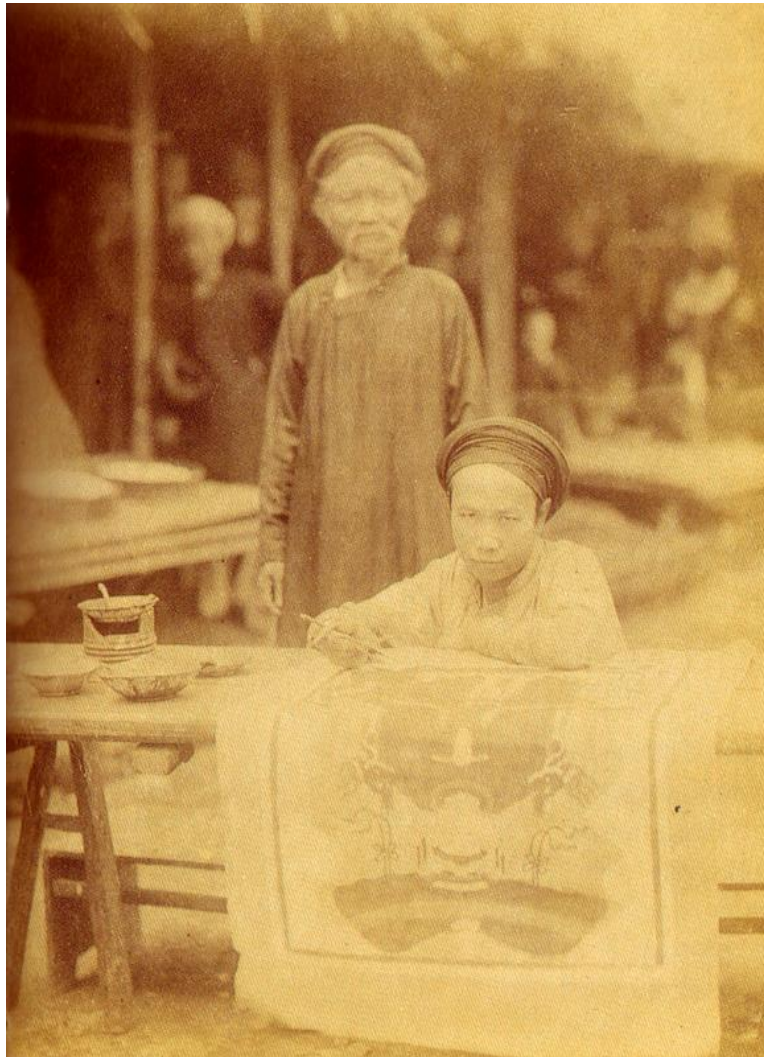
LES BRODEURS ANNAMITES SONT TRÈS HABILÉS. ON FAIT REMONTER AU XVIe SIÈCLE L'ORIGINE DE LEUR ART. LE MOTIF ENI, COMME ON LE VOIT ICI, DESSINÉ D'ABORD SUR UN PAPIER QU'ON APPLIQUE SUR LE TISSU : COTONNADE OU SOIE. LES BRODERIES SONT EXÉCUTÉES SUR MÉTIER ET JOUENT UN GRAND RÔLE DÉCORATIF DANS LES PAGODES, LES MAISONS PRIVÉES ET LE VÊTEMENT. HAC NINH ET HANOÏ, AU TONKIN, POSSÈDENT LES ARTISANS BRODEURS LES PLUS RENOMMÉS DE L'INDOCHINE.

Thợ vẽ tranh Hàng Trống

N° 59 ois. TONKIN. 59. — Fabrication et vente de panneaux pour les fêtes annamites, à Hanoï.

Bán tranh tại chợ

Thợ vẽ tranh ngoài chợ

Dương Trung Quốc